

Onderwerp/ Pagina		Aanbevelingen Algemene Rekenkamer	Activiteiten Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Rolvastheid (8)	VII	We bevelen de minister dan ook aan de bedrijfsvoering en de aansturing van agentschappen met meer zorgvuldigheid in te richten en vervolgens rolvast te handelen. Voor de beleidsdomeinen waarin de minister verantwoordelijkheden deelt met andere overheden en/of maatschappelijke geledingen bevelen wij aan zelfbewust en rolvast te handelen, overeenkomstig de ordening die per domein weliswaar wisselt, maar tegelijk een gegeven is.	De aanbeveling is een ondersteuning voor het ingezette beleid vanuit de rijksbrede verantwoordelijkheid voor onder meer de Informatiebeveiliging. In het opdrachtgeverschap door collega departementen van de agentschappen en SSO's blijft de verantwoordelijkheid bij de opdrachtgever. BZK zal daarbij in alle gevallen wijzen op de risico's. Ten aanzien van de beleidsdomeinen waarin de verantwoordelijkheid wordt gedeeld zie ik de oproep van de ARK om zelfbewust en rolvast te handelen als een steun in de rug.
Toepassing decentralisatie-uitkeringen (35)	B/VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om, in samenwerking met de minister van Financiën als medefondsbeheerder, bij het beoordelen van bestaande én nieuwe decentralisatie-uitkeringen naar het hele proces van een voorgestelde decentralisatie-uitkering te kijken. Dat betekent dat niet alleen afspraken in convenanten moeten worden beoordeeld, maar ook de voorwaarden die worden gesteld aan het verkrijgen van een decentralisatie-uitkering. Daarnaast bevelen wij de minister aan om, als geconstateerd is dat afspraken niet passen bij een decentralisatie-uitkering, de bestaande afspraken of convenanten aan te passen en hierover ook actief te communiceren aan het parlement. We bevelen verder aan om door te gaan met het investeren in de kennis over uitkeringstechniek en de financiële verhouding tussen het Rijk en decentrale overheden bij de ministers die het aangaat.	Sinds de september-circulaire 2019 wordt aan de hand van het met de Tweede Kamer gecommuniceerde normenkader, een toets uitgevoerd op alle voorstellen om te komen tot een decentralisatie uitkering. De fondsbeheerders gaan hiermee onverminderd door. Ook bestaande DU's die al afgestort waren in het gemeente- of provinciefonds zijn of worden (her-)beoordeeld, waarbij een afronding van de beoordeling van de laatstgenoemde categorie voor het einde van dit kalenderjaar is voorzien. Tevens is een wetswijziging voor de Financiële verhoudingswet in voorbereiding.
Inkoopbeheer UBR/Inhuurdesk (21)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan de ingevoerde beheersmaatregelen, zoals tegenlezen en verbijzonderde interne controle, scherp uit te voeren, zodat het percentage onrechtmatige inhuurdossiers zal dalen en wij de onvolkomenheid over 2020 kunnen opheffen.	De ingevoerde beheersmaatregelen om te voorkomen dat onrechtmatige inhuurdossiers ontstaan binnen het inhuurproces van UBR Inhuurdesk zijn blijvend in de processen verankerd. Het terugdringen van het aantal onrechtmatige dossiers als gevolg van waivers of managementbesluiten door opdrachtgevers zijn door UBR Inhuurdesk niet te beheersen. Aanvullend is er periodiek overleg met de accountantsdienst.
Inkoopbeheer UBR/HIS (23)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan interne beheersmaatregelen, zoals tegenlezen, scherper uit te voeren en aan de fouten die het tegenlezen aan het licht brengt actie te verbinden. Pas daarbij de wet- en regelgeving stringent toe; als opdrachtnemer kritisch en resoluut tegen opdrachtgevers op te treden, als er door hen verzoeken worden gedaan die niet passen binnen de wet- en regelgeving; een centrale registratie bij te houden van die opdrachten waarbij opdrachtgevers gebruik maken van managementbesluiten of waivers om wet- en regelgeving niet toe te passen. Hierover zou dan melding gemaakt moeten worden in de viermaandsrapportages aan de directie Financieel Economische Zaken van het ministerie van BZK.	De ingevoerde beheersmaatregelen zijn blijvend in de processen verankerd. Aanvullend is er periodiek overleg met de accountantsdienst. In het contact met opdrachtgevers wordt de wet- en regelgeving stringent toegepast. Door de CDI-offices van de departementen worden managementbesluiten of waivers geregistreerd. Bij de opdrachtgevende departementen ligt de verantwoordelijkheid voor de acceptatie van een onrechtmatigheid en de rapportage hierover. De HIS waarborgt dat dossiers die dit betreft de benodigde documenten heeft.

IT-beheer P-Direkt-systemen (28)	VII	We zijn positief over de in 2019 gestarte verbetermaatregelen en bevelen de minister van BZK aan om deze in 2020 te voltooien en zorg te dragen voor correcte navolging van de aangescherpte procedures. SSC-ICT zal de beveiliging van de IT-infrastructuur waarop P-Direkt draait verder moeten verbeteren. Dit geldt met name voor het controleren op en het monitoren van kwetsbaarheden. Tevens zal SSC-ICT het gebruikersbeheer op orde moeten brengen. Dit geldt met name voor de naleving van procedures voor de toegangsrechten voor gebruikers. P-Direkt zal het productiebeheer bij PDS-DH moeten verbeteren. Bij het gebruikersbeheer en het wijzigingenbeheer zal P-Direkt met name de correcte naleving van procedures moeten waarborgen.	De procedures die betrekking hebben op de beheerprocessen productiebeheer, wijzigingsbeheer en gebruikersbeheer zijn aangescherpt en er zijn verbetermaatregelen ingevoerd. Per 1 januari 2020 zijn het Individueel Keuzebudget (IKB) en de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) geïmplementeerd. In de eerste maanden van 2020 hebben deze veranderingen veel effect gehad op de dienstverlening van P-Direkt, waarbij de prioriteit is gelegd op de correcte uitbetaling van de salarissen. Hierdoor worden er naar verwachting opnieuw bevindingen voor de beheerprocessen vastgesteld voor specifiek deze maanden. Als extra maatregel wordt naast versterkte interne controle ingezet op het begin dit jaar gestarte cultuurveranderingstraject bij P-Direkt. De voortgang wordt op Directie niveau en in de managementgesprekken met de eigenaar gevolgd. We verwachten overigens dat de ADR in het kader van de wettelijke taak ook over dit jaar opnieuw zal concluderen dat de salarisverwerking correct is verlopen. De voortgang op de verbeterpunten van de P-Direkt systemen worden in het maandelijks tactisch overleg met SSC-ICT bewaakt.
SSC-ICT beveiliging IT-componenten (27)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om de beveiliging van componenten bij SSC-ICT verder te verbeteren volgens het transitieplan vanuit de per 1 januari 2020 opgezette tijdelijke werkorganisatie. Streef daarbij naar concrete resultaten, waarbij de tekortkomingen vanuit een gestructureerde eenduidige aanpak over de systemen heen opgelost worden.	Door SSC-ICT wordt ingezet op een breed transitietraject, waarbij de beveiliging van componenten en het gebruikersbeheer prominent worden meegenomen. SSC-ICT beseft zich uiteraard dat er nog veel werk moet worden verzet en richt zich in 2020 en verder op het oplossen van de tekortkomingen en het uitvoeren van structurele verbeteringen. In driemaandelijkse werkpakketten worden bevindingen opgelost naast het nieuwe beheerplatform dat fundamentele voor een oplossing gaat zorgen.
SSC-ICT gebruikersbeheer (27)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om het gebruikersbeheer bij SSC-ICT te optimaliseren volgens het transitieplan vanuit de per 1 januari 2020 opgezette tijdelijke werkorganisatie. Streef daarbij naar concrete resultaten, waarbij de tekortkomingen vanuit een gestructureerde, eenduidige aanpak over de systemen heen opgelost worden.	Door SSC-ICT wordt ingezet op een breed transitietraject, waarbij de beveiliging van componenten en het gebruikersbeheer prominent worden meegenomen. SSC-ICT beseft zich uiteraard dat er nog veel werk moet worden verzet en richt zich in 2020 en verder op het oplossen van de tekortkomingen en het uitvoeren van structurele verbeteringen. In driemaandelijkse werkpakketten worden bevindingen opgelost naast het nieuwe beheerplatform dat fundamentele voor een oplossing gaat zorgen.
Informatie-beveiliging kerndepartement (29)	VII	Wij doen aanvullend op het verantwoordingsonderzoek 2018 de volgende aanbevelingen aan de minister van BZK: <ul style="list-style-type: none"> • Geef in de praktijk invulling aan naleving van het opgestelde informatiebeveiligingsbeleid. Zorg dat de vastgelegde afspraken over taken en verantwoordelijkheden voor het behalen van informatiebeveiligingsdoelstellingen in de praktijk worden nagekomen. • Zorg naast de inrichting van risicomanagement ook voor de monitoring en aansturing vanuit centraal niveau (vanuit het kerndepartement) richting de decentrale dienstonderdelen, zodat bewaakt wordt dat op decentraal niveau risico's in de informatiebeveiliging voldoende worden beheerst en op verantwoorde wijze worden geaccepteerd. 	Het CIO-stelsel is binnen BZK versterkt door tussen CIO BZK en de CIO's van de onderdelen van BZK formele werkafspraken te maken. Daarnaast is de tweede lijn adviesrol versterkt en wordt er sterker gestuurd op naleving beleidskaders IB en privacy. Periodiek (elke vier maanden) wordt de voortgang van de werkafspraken besproken. Voor het onderwerp IB & Privacy zijn de werkafspraken gebaseerd op het vastgestelde beleidskader. De gesprekken zullen voor het onderwerp IB & Privacy worden voorbereid door de CISO-BZK en de CISO van het onderdeel. Hierbij zien we dat bij sommige onderdelen de interne sturing versterkt moet worden.

Opbrengsten RvIG (31)	VII	Wij bevelen een uitbreiding van het normenkader voor de private partij aan, zodat ook die elementen in de geautomatiseerde gegevensverwerking worden opgenomen die relevant zijn voor het tellen van het aantal berichten. Dit normenkader moet dan gebruikt worden door de auditor van de marktpartij bij uitvoering van het assuranceonderzoek.Ook zal voor het DICTU-gedeelte een normenkader moeten worden opgesteld dat rekening houdt met de daar aanwezige geautomatiseerde gegevensverwerking. Hier zal eveneens jaarlijks assuranceonderzoek moeten plaatsvinden om dit normenkader te toetsen.Tot slot bevelen wij de minister van BZK aan om de interne jaarrekening van de RvIG te laten voorzien van een controleverklaring van een accountant zodra de assurancerapportages zoals hiervoor uiteengezet uitgebreid zijn.	Het inrichten van een normenkader met DICTU zal verder vorm worden gegeven en het aangepaste normenkader met de private partij is onderdeel van het met de ADR afgesproken auditplan 2020. Dit geheel leidt tot een betrouwbare rapportage voor het BRP-berichtenverkeer.
Rijksbreed IT-beheer (71)	VII	We bevelen de minister van BZK aan om in samenwerking met andere ministeries en SSO's eerst de huidige kaders te optimaliseren en te implementeren en toezicht te organiseren op het naleven van deze kaders. Dit geeft een goede basis voor IT-beheer. Vervolgens bevelen we de minister van BZK aan de aanvullende elementen uit het GRC-kader uit te werken in een concreet plan.	Op korte en middellange termijn wordt ingezet op onderzoek naar de mate van implementatie van kaders en volgen van de status en de daaruit volgende benodigde actie. Daarnaast op het verduidelijken van het bestaan en de samenhang relevante kaders. Ook wordt onderzocht hoe om wordt gegaan met aanvullende GRC elementen in afstemming met AR. We zetten in op het creëren van bewustzijn en betrokkenheid bij klantorganisaties / opdrachtgevers / eigenaren m.b.t. hun rol bij verantwoording en risico inschatting. Evaluatie en optimalisatie van verantwoordingsprocessen o.b.v. ADR onderzoek en analyse CIO Rijk
Informatie-beveiliging RCN/SSO-CN (20)	IV/H	RCN/SSO-CN heeft in 2019 vervolgstappen gezet om de informatiebeveiliging te verbeteren. Wij constateren dat er in 2019 op 3 van de 4 aandachtsgebieden risico's bestaan. Daarom handhaven wij de onvolkomenheid op de informatiebeveiliging van RCN/SSC-CN. Om het niveau van de informatie in voldoende mate te beveiligen, bevelen wij de minister van BZK aan om onze aanbevelingen uit ons rapport bij het Jaarverslag 2018 volledig te implementeren. Aanvullend daarop bevelen wij aan: <ul style="list-style-type: none"> • Leg afspraken over taken en verantwoordelijkheden voor het behalen van informatiebeveiligingsdoelstellingen helder vast. Dit zorgt ervoor dat de continuïteit van de werkzaamheden voor informatiebeveiliging door de sleutelfunctionarissen, zoals de Chief Information Security Officer (CISO), worden geborgd. • Zorg naast de inrichting van het risicomanagement voor informatiebeveiliging ook voor de monitoring op deze risico's, zodat deze voldoende worden beheerst en op verantwoorde wijze kunnen worden geaccepteerd, met als doel om informatie en informatiesystemen voldoende te beveiligen. 	In 2019 zijn de urgente risico's weggenomen. Verdere verbeteringen zijn ondergebracht in projecten en reguliere werkzaamheden. De specifieke Caribische context blijft onvermijdelijk beperkingen stellen. Dit uit zich onder meer in problemen bij het werven en vasthouden van gekwalificeerd personeel. Binnen SSO-CN is een gebruikerstafel actief waar met dienstafnemers gesproken wordt over gemeenschappelijke eisen en wensen. Specifiek voor informatiebeveiliging is in 2019 begonnen om te inventariseren welke behoeften er zijn binnen RCN. In 2020 wordt dit verder gecontinueerd. SSO-CN herkent zich daarmee niet in het beeld dat het zijn positie als schakel in de informatiebeveiliging keten niet onderkent. In 2020 zal door het nader analyseren van risico's en het inrichten van een controlestructuur verder invulling gegeven worden aan het inzichtelijk maken van risico's. Daarnaast bevindt SSO-CN zich in de afrondende fase om afspraken te maken met SSC-ICT over het inrichten van de noodzakelijke monitoring en control (Security Operations Center (SOC)). In samenspraak tussen beleidsadviseurs, SSO-ICT Dienstverlening en de CISO zal nader invulling gegeven worden hoe de taken en verantwoordelijkheden benoemd en verdeeld moeten worden.
RCN gezamenlijk aanpak P-beleid en ICT-voorzieningen (21)	IV/H	We bevelen de minister van BZK aan om de verkokerde aansturing van de uitvoerende units te doorbreken en voor het personeelsbeleid en de ICT-voorzieningen afspraken te maken met betrokken ministeries. Alleen met dergelijke afspraken kan RCN de zwakke punten in de bedrijfsvoering versterken en een betere dienstverlening aan de burgers van de BES-eilanden realiseren.	De Rijksdienst Caribisch Nederland heeft meerdere richtlijnen opgesteld om wet- en regelgeving te verduidelijken en heeft in overleg met de vakbonden diverse regelingen opgesteld. Het doorbreken van de verkokerde aansturing van de uitvoerende units staat los van de ontwikkeling van het personeelsbeleid. Elk diensthoofd rapporteert en legt verantwoording af aan zijn of haar eigen ministerie. Wanneer een diensthoofd besluit om geen uitvoering te geven aan het beleid heeft RCN, de formele werkgever, geen hiërarchische positie om ze hierop aan te spreken.

Financieel beheer en toezicht BES-eilanden (22)	IV/H	Het structureel op orde brengen van het financieel beheer vraagt om een meerjarige aanpak van de openbare lichamen van Bonaire en Sint-Eustatius, waarbij lessen getrokken worden uit de uitvoering van eerdere verbeterplannen. We bevelen de minister van BZK aan om, vooruitlopend op de aanpassing van wetgeving, werk te maken van het opstellen van (gedifferentieerde) normen voor het financieel beheer. Daarmee is het eenvoudiger om eventuele knelpunten vroegtijdig te signaleren en de voortgang per openbaar lichaam te volgen.	Momenteel wordt de mogelijkheid onderzocht om gedifferentieerde normen voor onder andere het financieel beheer op te nemen in wetgeving. Zonder wetswijziging ontbreekt een juridische basis voor het hanteren van nieuwe, gedifferentieerde normen.
Financieel beheer en toezicht op de landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten(25)	IV/H	De tijdelijke toezichtsconstructies die zijn ingericht, lijken onvoldoende effectief. De aanwijzingen door de Rijksministerraad hebben niet geleid tot begrotingen die voldoen aan de afgesproken normen of tot een substantieel hogere kwaliteit van het financieel beheer. Ook de rapportages van de ingestelde evaluatiecommissies lijken alleen in beperkte mate aan te zetten tot het realiseren van verbeteringen. Een wezenlijk andere aanpak is nodig. We bevelen de minister van BZK aan om te onderzoeken onder welke condities een integrale aanpak gericht op het bevorderen van economische groei, een beheerst begrotingsbeleid en een degelijk financieel beheer succesvol is.	Momenteel beziet het kabinet in het licht van de huidige COVID-19 pandemie en de daaropvolgende tranches liquiditeitssteun aan de landen hoe het economisch weerstandsvermogen op de korte en middellange termijn met structurele hervormingen kan worden vergroot. Daarbij wordt ook het financieel-economisch beleid (inclusief het begrotingsbeleid en het financieel beheer) worden betrokken. Het kabinet is momenteel in gesprek met de landen over de te stellen condities bij liquiditeitssteun.
Beheer gemeente- en provinciefonds (52)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om: <ul style="list-style-type: none"> • een verbijzonderde interne controle op te zetten, die gericht is op het uitvoeren van periodieke controles en beoordelingen van de controles die het team beheer gemeente- en provinciefonds momenteel uitvoert. De verbijzonderde interne controle moet dan een uitspraak doen over de continue en effectieve werking van die controles; • de huidige geautomatiseerde gegevensverwerking en met name de mogelijkheden voor verdere geautomatiseerde controle in kaart te brengen en de uitkomsten van deze analyses te betrekken in de huidige werkwijze, en deze werkwijze waar mogelijk te herzien; • de huidige reeds lang bestaande applicatie en de al dan niet aanwezige geautomatiseerde controles te evalueren, ook in het licht van de herziening van de Financiële-verhoudingswet en de herijking van het gemeentefonds. 	In het derde kwartaal van 2020 wordt in beeld gebracht welke verbeteringen in het proces mogelijk zijn tussen uitvoering en beleid als het gaat om geautomatiseerde gegevensverwerking en geüniformeerde vastlegging gegevens tbv controle. Tevens wordt er een voorstel gedaan voor verbijzonderde interne controle.
Voorschotten-beheer agentschappen (37)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om de afspraken met de agentschappen op het niveau van bijdragen in kaart te brengen en waar nodig aan te passen en te communiceren met de agentschappen.Daarnaast bevelen wij de minister aan om de wijze waarop monitoring op het niveau van bijdragen plaatsvindt, te beoordelen en de frequentie en diepgang waar nodig uit te breiden. Tot slot verwachten wij dat er periodieke managementinformatie beschikbaar is over de bijdragen, de voorwaarden waaronder deze verstrekt worden en de naleving van de voorwaarden, want dat was in 2019 niet het geval.	De afspraken op het niveau van bijdragen worden verduidelijkt en hierover wordt met de drie betrokken agentschappen gecommuniceerd. Zo is voor wat betreft Logius in oktober 2019 de zogenoemde Taskforce Ramingen gestart. Expliciet onderdeel daarbij is het komen tot meer transparante en betrouwbare (reel, voorspelbaar en voor zover mogelijk stabiele) kostprijzen, tarieven en ramingen ten dienste van tijdige besluitvorming over opdrachten. Hierbij wordt ook gesproken over optimalisatie van managementinformatie en tijdige informatieverstrekking. De afspraken en het monitoren van deze afspraken worden binnen de betreffende onderdelen van BZK onder de aandacht gebracht.

Informatie- beveiliging Raad van State (20)	IIb	<p>Wij doen de volgende aanbevelingen aan de Raad van State om de genoemde risico's op het terrein van informatiebeveiliging te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorg in de eigen organisatie en formatie voor structureel voldoende gekwalificeerde capaciteit inclusief vervanging, zodat de positie en slagvaardigheid van deze functies (waaronder de CISO en ten behoeve van het leveranciers- en contractmanagement) voldoende is geborgd. • Richt het autorisatiebeheer zodanig in dat er functieprofielen zijn en er per functieprofiel rechten worden toegekend. Maak per applicatie inzichtelijk welke bevoegdheden medewerkers hebben en controleer periodiek de toegangsrechten. • Maak goede afspraken met IT-leveranciers om te voldoen aan de beveiligingseisen die volgens de BIO van toepassing zijn. Controleer periodiek de naleving van deze beveiligingseisen door IT-leveranciers. • Stel per systeem een risicoanalyse op zodat de juiste maatregelen worden genomen om de informatie in de systemen op het juiste niveau te beveiligen. Actualiseer deze risicoanalyse periodiek. Stel een overzicht op waarin alle soorten informatie van de Raad van State zijn geclassificeerd, zodat kan worden gewaarborgd dat de juiste bijbehorende beveiligingsmaatregelen zijn genomen.	De Raad van State heeft inmiddels een plan van aanpak vastgesteld, waarin de aanbevelingen zijn uitgewerkt in concrete maatregelen en actiepunten. De uitvoering van het plan van aanpak is voortvarend ter hand genomen. Het doel is om de komende jaren de Informatiebeveiliging in overeenstemming te brengen met de Baseline Informatiebeveiliging van de Overheid (de BIO).
Informatie- beveiliging Nationale Ombudsman (22)	IIb	<p>Wij doen de volgende aanbevelingen aan de Nationale ombudsman om de genoemde risico's op het terrein van informatiebeveiliging te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richt een incidentmanagementproces in om inzicht te krijgen in de belangrijkste beveiligingsincidenten en rapporteer hierover periodiek aan het lijnmanagement. Dit zorgt voor een inzicht in de informatiebeveiligingsincidenten, met inbegrip van communicatie hierover en zwakke plekken in de beveiliging. • Herzie en vernieuw het proces van risicomanagement en neem daarin op de risicobereidheid, risicoacceptatie en risicomitigatie om tot de juiste beveiliging van informatie en informatiesystemen te komen. • Leg afspraken over taken en verantwoordelijkheden van medewerkers helder vast ten aanzien van het behalen van informatiebeveiligingsdoelstellingen. Dit zorgt ervoor dat de implementatie en uitvoering van de informatiebeveiliging binnen de organisatie geïnitieerd en beheerst wordt.	Om de informatiebeveiliging te verbeteren zijn er diverse maatregelen doorgevoerd die in 2020 zijn ingegaan. De Nationale Ombudsman gaat hier gestructureerd mee aan de slag. De capaciteit is inmiddels opgehoogd en verwacht wordt dat dit aan de verbetering gaat bijdragen. De belangrijkste aanbeveling is de verbetering van de processen en ook hier verwacht de Nationale Ombudsman in 2020 een aanzienlijke verbetering. De planning is dat alle adviezen van de ARK eind 2020 grotendeels of helemaal zijn geïmplementeerd.
Financieel beheer Kabinet vd G Curacao (23)	IIb	<p>Wij bevelen de Kabinetten van de Gouverneur van Curaçao en Sint-Maarten dringend aan om de administratie goed in te richten en om gestructureerd contracten, offertes, bestellingen, facturen, prestatieverklaringen en betaalbewijzen vast te leggen. Hierbij moet de aansluiting tussen deze documenten zichtbaar worden vastgelegd. Ook bevelen wij aan om interne controles in te richten. Als de Kabinetten van de Gouverneur van Curaçao en Sint-Maarten dit niet zelfstandig kunnen organiseren, bevelen wij hun aan advies te vragen aan de minister van BZK.</p>	Op basis van een verbeterprogramma wordt aandacht besteed aan alle aanbevelingen. De administratieve organisatie is geactualiseerd en ligt thans voor advies bij de ADR. Voor wat betreft de aansluiting tussen de ontvangsten en afdrachten, met name in relatie tot de gegevens van de RvIG, zal in overleg met RvIG voor het einde van het jaar worden onderzocht hoe die aansluiting verzekerd kan worden.
Financieel beheer Kabinet vd G Sint Maarten (23)	IIb	<p>Wij bevelen de Kabinetten van de Gouverneur van Curaçao en Sint-Maarten dringend aan om de administratie goed in te richten en om gestructureerd contracten, offertes, bestellingen, facturen, prestatieverklaringen en betaalbewijzen vast te leggen. Hierbij moet de aansluiting tussen deze documenten zichtbaar worden vastgelegd. Ook bevelen wij aan om interne controles in te richten. Als de Kabinetten van de Gouverneur van Curaçao en Sint-Maarten dit niet zelfstandig kunnen organiseren, bevelen wij hun aan advies te vragen aan de minister van BZK.</p>	Aan de hand van de bevindingen op het gebied van financieel beheer zal worden gewerkt aan een verbeterplan. De aanbevelingen zullen daarbij worden meegenomen. In overleg met RvIG zal worden gekeken naar de achtergrond van de bevinding ten aanzien van de ontvangsten en worden gezien hoe aansluiting tussen de gegevens van het kabinet en de gegevens van de RvIG kan worden bewerkstelligd.

Zekerheid berichten-aantallen Logius (53)	VII	<p>Wij bevelen de minister van BZK aan om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de betrouwbaarheid van de aantallen berichten afkomstig van de leveranciers aan te tonen. Dit kan door afspraken met de leveranciers te maken of afspraken aan te passen over te hanteren en te toetsen normenkaders. Deze normenkaders moeten daarbij de elementen bevatten waaruit na toetsing een uitspraak mogelijk is over de aantoonbare betrouwbaarheid van de gebruikershoeveelheden. Dit zorgt ervoor dat de betrouwbaarheid van de aan afnemers gefactureerde berichten door Logius kan worden aangetoond; • een regiefunctie in te richten die bestaande en noodzakelijk geachte assuranceproducten voor uitbestede processen in kaart brengt. In deze assurancerapporten staat of de door de leveranciers getroffen maatregelen de betrouwbaarheid van het aantal berichten waarborgt. Belangrijk hierbij is om periodiek de uitkomsten van ontvangen rapportages te beoordelen en hier zichtbaar navolging aan te geven.	<p>Logius heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de betrouwbaarheid van de aantallen berichten. Hieruit zijn aanbevelingen voortgekomen die zijn omgezet in een plan van aanpak. Intussen verzorgt Logius al analyse van gebruiksgegevens en test zij verantwoordingen.</p> <p>Een onderdeel van het plan van aanpak is om de regiefunctie in te richten die in 2021 van start gaat. Logius gaat met leveranciers in gesprek over het opnemen van de assurance op gebruiksgegevens in hun ISAE-verklaring.</p>
Inzicht in ICT-lifecycle managment (41)	VII	<p>We bevelen de minister van BZK aan om op centraal niveau inzicht te verkrijgen in de levenscyclus en financiële aspecten van applicaties. Zonder dit inzicht kan niet voldoende gestuurd worden op continuïteit van primaire processen en het onderhouden van het landschap. We bevelen de minister verder aan de huidige voorstellen voor het veranderen van het CIO-stelsel en het opstellen van een centraal kader voor lifecycle management op korte termijn concreet vorm te geven.</p>	<p>Begin juli is het CIO stelsel binnen BZK vastgesteld. In dit stelsel is Life Cycle Management voor BZK als nieuw beheerproces opgevoerd, mede naar aanleiding van het eerder dit jaar uitgevoerde onderzoek van de rekenkamer naar dit thema. Met de implementatie van dit CIO stelsel wordt de aandacht voor LCM vergroot en voorzien van concrete acties. In de PDCA cyclus wordt voortgang gevolgd. Producten worden vastgesteld in het I beraad. Daarnaast is Life Cycle Management onderdeel van de aanschrijving 2021. Als eerste scope wordt gericht op de aan te beschermen belangen (TBB's) gekoppelde systemen. In een later stadium uitgebreid naar het gehele ICT landschap.</p>
Toezicht op bekostiging Kadaster (44)	VII	<p>Wat het financieel toezicht betreft zou de minister onder andere aandacht moeten hebben voor de kostendekkendheid van de strategische eenheden en het verbod op kruissubsidiëring. Wij bevelen de minister van BZK daarom aan om – in overleg met het Kadaster – het toezicht op een aantal punten te verbeteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag het Kadaster om helder te zijn over de precieze besteding van het surplus van het normvermogen. Het Kadaster kan ervoor kiezen om óf de tarieven niet te verhogen óf om extra te investeren. • Vraag het Kadaster om heldere informatie over de aannames in het prognosemodel dat nu een onnodig negatief beeld schetst. • Zorg ervoor dat het Kadaster voldoende budget krijgt voor het uitvoeren van budgetgefinancierde taken. • Neem in het controleprotocol voor externe accountants op dat zij ook moeten letten op kruissubsidiëring en de kostendekkendheid van de strategische eenheden. • Treed in overleg met het Kadaster om na te gaan of het financieel nuttig en noodzakelijk is om personeel in te huren voor het uitvoeren van (kern)taken die onderdeel zijn van het primaire proces van het Kadaster.	<p>In een brief aan het Kadaster waarin de jaarstukken zijn goedgekeurd (d.d. 13 juli) heeft de Minister aangegeven de lijn te hanteren om aanbevelingen van de ARK te volgen. Daarnaast wordt overlegd met het Kadaster over de implementatie van de aanbevelingen.</p> <p>In lijn met aanbeveling is reeds afgesproken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De presentatie van de (meerjaren)begroting op punten te verduidelijken - Bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over een kostendekkende financiering van NGII. - Afspraken over herijking van het normvermogen (maximale hoogte van structurele en conjuncturele reserve)

Fraude-beheersings-proces bij verkoop vastgoed RVB (48)	VII	<p>We merken vastgoedregistraties bij verkoop aan als een aandachtspunt en komen tot 4 aanbevelingen aan de minister van BZK voor verbetering van het taxatieproces en voor de preventie van fraude:</p> <p>1. Zorg voor een onafhankelijke positionering van de taxatieafdeling van het RVB. We bevelen de minister van BZK aan om de taxatieafdeling van het RVB onafhankelijk te positioneren. Een taxatieafdeling dient in een onafhankelijke directie gepositioneerd te zijn om vermenging van belangen te voorkomen. De taxatieafdeling van het RVB is nu niet onafhankelijk gepositioneerd, want deze valt onder de verantwoordelijkheid van de directeur Transacties en Projecten.</p> <p>2. Zorg voor de mogelijkheid om taxaties onafhankelijk te laten herbeoordelen. We bevelen de minister van BZK aan om de herbeoordeling (review) vaker toe te passen. Het uitbesteden van taxaties ontslaat het RVB niet van zijn verantwoordelijkheid voor de totstandkoming van de taxatiewaarde. Het RVB blijft verantwoordelijk voor de prijsstelling van een object. Om deze reden dient het RVB de externe taxaties te herbeoordelen. Het verdient zelfs aanbeveling om het gehele proces van extern taxeren door de afdeling T&V te laten uitvoeren, van het opstellen van de taxatieopdracht tot en met het herbeoordelen van het taxatierapport. Bij externe taxaties is dit proces nu in handen van de projectleider van de verkooptransactie. Dit staat haaks op de gewenste functiescheiding tussen waarderen en (des)investeren. Ook in het geval van interne taxaties mag verwacht worden dat een taxatie inhoudelijk herbeoordeeld wordt door een andere onafhankelijke taxateur en dat bijvoorbeeld een gesprek plaatsvindt over de gehanteerde referenties. De plausibiliteitscheck die nu wordt uitgevoerd, richt zich meestal alleen op het toetsen van de vereiste processtappen.</p> <p>3. Zorg voor versterking van de mogelijkheden voor informatieverzameling en data-analyse. We bevelen de minister van BZK aan om inzichtelijk te maken welke sturingsinformatie en gegevens voor analyse nodig zijn binnen het RVB en voor zijn klanten, en zorg te dragen voor een efficiënte beschikbaarheid hiervan. Deze gegevens kunnen ook gebruikt worden om proactief data-analyses uit te voeren in het kader van het fraudepreventiebeleid (detectieve maatregel).</p> <p>4. Zorg voor fraudepreventie bij ABC-constructies bij verkoop aan andere overheden. Bij onderhandse verkoop aan andere overheden gelden de 3 vorige aanbevelingen ook, maar is er verder geen openbare prijsvorming. En daarmee kan de taxatie vatbaar zijn voor discussie, omdat er meerdere toekomstige ontwikkelmogelijkheden en belangen een rol kunnen spelen. De mogelijkheid tot herbeoordeling van de taxatie is dan nog belangrijker, omdat de prijsvorming gebaseerd is op 1 taxatie, zonder dat de markt met alternatieve prijzen kan inschrijven. Daarnaast is het RVB voor fraudepreventie in belangrijke mate afhankelijk van fraudebeheersing bij de aankopende overheidspartij, zoals een gemeente. De eerder toegelichte Bibob-toets op de derde partij wordt dan niet door het RVB, maar door de gemeente uitgevoerd. Informatie-uitwisseling kan daarbij helpen. We bevelen de minister van BZK aan om ten behoeve van fraudepreventie bij ABC-constructies samen te werken met andere overheden door bijvoorbeeld indicaties voor onregelmatigheden uit te wisselen.</p>	<p>Over de aanbevelingen over vastgoedregistraties van het Rijksvastgoedbedrijf wil ik aangeven dat het Rijksvastgoedbedrijf een onderzoek uitvoert naar de vraag of de positionering van de taxatie-eenheid zodanig is dat de onafhankelijkheid voldoende is geborgd en in lijn is met relevante Europese regelgeving. Verder zal ik de Kamer in het najaar informeren over de beleidsafweging om de zogeheten reallocatieprocedure (op basis van de Regeling beheer onroerende zaken 2017) aan te passen. Bij deze beleidsafweging betrek ik ook de vraag wat de meerwaarde is van een eventuele herbeoordeling van externe taxaties</p>
---	-----	---	--

Tijdig en volledigheid verplichtingen-beheer (51)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om de huidige werkwijze en procedures voor verplichtingenbeheer zichtbaar te beoordelen en waar nodig aan te passen. Doel hiervan is het voorkomen van het ontstaan van informele verplichtingen en het voorkomen van het onvolledig vastleggen van juridisch afdwingbare verplichtingen.	Op korte termijn wordt een analyse gedaan van de verplichtingen die te laat zijn vastgelegd (de 12%) in oorzaak, gevolg en oplossingsrichtingen (pareto); Mogelijk leidt dit tot aanscherpingen t.b.v. werkwijze en procedures t.a.v. verplichtingenbeheer; Er wordt aandacht besteed aan uitvoering proces m.b.t. cultuur, houding en gedrag bij de budgethouder. Hiervoor wordt zoveel mogelijk aangesloten op de reguliere overleggen. Op middellange termijn wordt een analyse uitgevoerd van budgetplaatsen– en posities gericht op minimaal benodigd detailniveau en voorspelbaarheid in relatie tot het verplichtingenbeheer; vindt herijking van budgetplaatsen– en posities binnen kaders van mandaat plaats met het oog op vereenvoudiging en verbetering verplichtingenbeheer; en een sturing(smonitor) is onderwerp van de managementcyclusgesprekken.
Inkoopbeheer - spendanalyses (50)	VII	Wij bevelen de minister van BZK aan om een integrale spendanalyse uit te voeren en deze zo in te richten dat alle inkopen inzichtelijk zijn.	De spendanalyse wordt uitgevoerd op de traditionele wijze voor het jaar 2019 en 2020; Daarnaast wordt een voorstel uitgewerkt om te komen tot een integrale spendanalyse voor BZK.
prestatie-verklaringen Tweede Kamer (17)	IIa	Wij constateren dat de Tweede Kamer meer aandacht moet besteden aan het vastleggen en onderbouwen van prestatieverklaringen. Het kostte de ADR veel moeite om vast te kunnen stellen of de diensten en goederen waarvoor de Tweede Kamer betaald had, ook daadwerkelijk geleverd waren. Wij bevelen de Tweede Kamer aan om hiervoor in het proces wijzigingen door te voeren die borgen dat voor elke factuur de prestatieverklaring zichtbaar wordt vastgelegd. Wij merken dit aan als aandachtspunt en zullen dit in ons onderzoek over 2020 nader onderzoeken.	De aanbevelingen gericht op het financiële informatiesysteem en het financieel beheer onderschrijft de Tweede Kamer. Het gesprek over het financieel informatiesysteem is gaande waarbij ook de andere Hoge Colleges zijn betrokken. De Tweede Kamer hecht grote waarde aan een rechtmatige en tijdige vastlegging van verplichtingen en betaling van facturen. Procedurele en systeemtechnische maatregelen zijn in gang gezet om de onderbouwing van de prestatie aantoonbaar te maken en de tijdigheid te waarborgen.
Verplichtingen-beheer Raad van State (24)	IIb	Bij de Raad van State stellen wij vast dat het verplichtingenbeheer niet goed verloopt: verplichtingen hadden in 2017 of 2018 geboekt moeten worden, zijn te laat, dubbel, gesplitst, te hoog of te laag geboekt. Daarnaast moet de Raad van State meer aandacht besteden aan het onderbouwen van prestatieverklaringen, en de aansluiting tussen contracten en facturen, met name bij uitzendkrachten en ICT-producten, moet beter zichtbaar gemaakt worden.	De Raad van State zal aan de in het onderzoek genoemde onderdelen van financieel beheer extra aandacht geven door het aanscherpen van interne procedures en interne controle op de naleving.
IT-beheer Kanselarij der Nederlandse Orden (26)	IIb	Wij stellen vast dat een deel van de onrechtmatigheden in 2019 het gevolg is van onzorgvuldigheden bij de Europese aanbesteding in 2016. De Kanselarij blijft evenwel eindverantwoordelijk, daarom merken wij het IT-beheer over 2019 aan als aandachtspunt. Wij bevelen de Kanselarij aan: <ul style="list-style-type: none"> • erop toe te zien dat de data die in het nieuwe systeem worden opgeslagen niet vervuild raken zodat de data integer blijven en bij een eventuele nieuwe migratie er geen problemen ontstaan om de data over te zetten; • te zorgen voor betere naleving van de aanbestedingsregels; • de wijzigingen alsnog te publiceren op TenderNed en TED; • de lessen uit dit project te betrekken bij mogelijke toekomstige IT-projecten. 	De Kanselarij der Nederlandse Orden heeft kennisgenomen van de resultaten van het verantwoordingsonderzoek 2019 Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad (IIB). De Kanselarij betreurt het dat de Algemene Rekenkamer niet met zekerheid kan vaststellen dat het meerwerk op bouw van het ICT-systeem als rechtmatig kan worden gezien. De Kanselarij is van mening dat het meerwerk onvoorzien was en derhalve rechtmatig is geweest. De aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer zullen worden meegenomen bij het vervolg van het traject.
Sturing op ICT: informatie en inzicht in het bestaande ICT-landschap van het Rijk (68)	VII	Wij bevelen aan:• via de CIO Rijk afspraken te laten maken met de CIO’s over het verzamelen en delen van informatie over het bestaande ICT-landschap, zodat de informatievoorziening aan de Tweede Kamer op hetzelfde niveau kan komen te liggen als de informatie over grote ICT-projecten;• via de CIO Rijk standaardisatie van de informatie over het ICT-landschap te laten bevorderen via het delen van best practices;• via de CIO Rijk zo snel mogelijk zorg te dragen voor het formuleren van definities, kaders en richtlijnen voor het vastleggen van informatie over het bestaande ICT-landschap.	Eind 2019 is opdracht gegeven voor de ontwikkeling van een Rijksbrede handreiking “Beheerst vernieuwen van ICT”, waarin de best practices van grote uitvoeringsorganisaties en het Bureau ICT-Toetsing (BIT) op dit terrein worden samengebracht. Ik streef ernaar om deze handreiking nog in 2020 op te kunnen leveren. Om de kennisuitwisseling over life-cycle management te bevorderen investeer ik ook meerjarig in de versterking van de kennisfunctie binnen het CIO-stelsel.

Rijksbrede informatie-beveiliging: centrale rol minister (76)	VII	<p>Wij bevelen de minister van BZK en de vakministers aan om onder andere de ADR meer dan voorheen in te zetten om de opzet, het bestaan én vooral ook de werking van de informatiebeveiliging bij hun ministeries te onderzoeken. De CIO Rijk kan vervolgens uit deze onderzoeken ‘rode draden’ trekken en bepalen of er nog aanvullende opdrachten aan onder andere de ADR gegeven moeten worden. De ADR maar ook andere organisaties beschikken over mensen en middelen om bijvoorbeeld pentesten uit te (laten) voeren door ethische hackers waarmee de beveiliging van informatie op de ministeries in de praktijk kritisch getest kan worden. Het is volgens de Algemene Rekenkamer van groot belang dat de werking van de beveiliging van informatie in de praktijk getoetst wordt, zoals ook bleek uit onze onderzoeken naar digitale dijkverzwaring (Algemene Rekenkamer, 2019a) en digitalisering aan de grens (Algemene Rekenkamer, 2020a).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast bevelen wij de minister van BZK aan om de functies en rollen uit de ‘three lines of defense’ inclusief de bijbehorende taken en verantwoordelijkheden rijksbreed vast te leggen zodat duidelijk is dat de vakministers de eerste lijn zijn en CIO Rijk fungeert als de tweede lijn. De ADR fungeert als de derde lijn (onafhankelijke interne auditor) en de Algemene Rekenkamer als de vierde lijn (onafhankelijke externe auditor). • Zorg er als minister van BZK voor dat de vakministers aangesproken worden indien zij geen invulling geven aan de informatieplicht ten aanzien van de status van informatiebeveiliging op hun ministerie om te borgen dat de minister van BZK haar bevoegdheden op basis van de juiste informatie kan inzetten.	<p>met de ADR worden afspraken gemaakt over vervolgoopdrachten en het breder toepassen van het IB-beeld. De bewindspersoon van BZK heeft een coördinerende rol op het gebied van de informatiebeveiliging. In 2019 is in dit verband de functie van CISO Rijk gecreëerd, waar momenteel voor wordt geworven. Deze functionaris zal onder directe verantwoordelijkheid van de CIO Rijk zorg dragen voor een integrale borging van informatiebeveiliging binnen het Rijksbrede ICT-beleid, onder meer met kaderstelling en monitoring. Kaderstelling betreft o.a. de doorontwikkeling van de baseline informatiebeveiliging overheid (BIO). Monitoring betreft de toepassing van de kaders door onder meer de verstrekking van onderzoeksopdrachten aan de ADR en het proces van in control verklaringen (ICV’s) door de departementen. CIO Rijk zet daarnaast in op versterking van de monitoring functie, door bredere inzet van het informatiebeveiligingsbeeld waarmee in 2019 ervaring is opgedaan, en op meer praktische ondersteuning waaronder de coördinatie van IB-crises zoals recent rond Citrix. De CISO Rijk zal ook de rijksbrede monitoring versterken door bredere inzet van het IB-beeld. CIO Rijk zal in het informatiestatuut nieuwe afspraken maken over welke informatie met CIO Rijk wordt gedeeld.</p>
Nederlandse bijdrage aan de wederopbouw van Sint-Maarten (32/33)	IV/H	<p>De ‘hands-on’-aanpak tijdens de early recovery-fase ten aanzien van het herstel van woningen is niet doorgezet gedurende de trustfonds-fase. 2,5 jaar na orkaan Irma zijn hierdoor basale levensbehoeften, zoals een veilig onderdak, nog niet voor iedereen op Sint-Maarten gerealiseerd. Verschillende partijen wezen de afgelopen jaren op de urgentie van een aanmerkelijke versnelling van de wederopbouw van Sint-Maarten. Zoals wij ook naar voren brachten in ons focusonderzoek uit 2018, heeft Sint-Maarten hiervoor naast financiële hulp ook ondersteuning nodig bij de besteding van de wederopbouwmiddelen.</p> <p>Binnen de governancestructuur van het trustfonds staat de stuurgroep centraal. Nederland, de Wereldbank en Sint-Maarten hebben elk één vertegenwoordiger benoemd die zitting heeft in de stuurgroep. Zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de aansturing van het trustfonds. Om ervoor te zorgen dat burgers op Sint-Maarten het derde orkaanseizoen na Irma met vertrouwen tegemoet kunnen gaan, bevelen we de minister van BZK aan om via de Nederlandse vertegenwoordiger in de stuurgroep zowel Sint-Maarten als de Wereldbank te verzoeken prioriteit toe te kennen aan het herstel van huizen en scholen en voor deze projecten te komen tot een versnelde aanpak door een aanpassing van de huidige processen. Voorafgaand aan de start van dit traject dient in kaart te worden gebracht of met de aanpak van de overheid van Sint-Maarten alle hulpbehoevende huishoudens de benodigde hulp ontvangen. Deze opgave zal er helaas als gevolg van de ontwikkelingen rond het coronavirus niet eenvoudiger op worden.</p>	<p>Het Nederlandse lid in de stuurgroep heeft waar mogelijk aangedrongen op versnelde procedures en zal dat blijven doen. Om het herstel van huizen te bespoedigen heb ik begin 2019 een woning(markt) expert vanuit mijn ministerie aangewezen. Mede door die betrokkenheid is de verlengde inzet van het Rode Kruis met bekostiging uit het Trustfonds gerealiseerd, en kunnen 150 huizen door het Rode Kruis worden gerepareerd. Ook het programma voor herstel van particulier woningbezit is versneld met de gunning van het contract voor het herstel van nog eens 150 huizen. Volgens het NRPB, de verantwoordelijke uitvoeringsorganisatie op Sint Maarten, dekt dit programma alle aanvragen af die op basis van de door Sint Maarten gestelde criteria zijn gehonoreerd.</p> <p>In de bijeenkomst van de stuurgroep in maart 2020 is onder druk van het Nederlandse lid van de stuurgroep gekomen tot een pragmatische aanpak voor wat betreft de gunning van de contracten voor herstel van scholen en schuilplaatsen. Eind augustus zijn de vier belangrijkste schuilplaatsen opgeleverd, de resterende negen schuilplaatsen zullen uiterlijk begin 2021 afgerond worden. De voorbereiding voor de reparatie van zes (van de 20) scholen zijn voortvarend ter hand genomen en ook hiervan is de planning dat dit begin 2021 wordt opgeleverd.</p> <p>De verkiezingen en de covid-19 pandemie – hebben de voortgang van de wederopbouw negatief beïnvloed. De covid-19 pandemie heeft infrastructurele werken tijdelijk stil gelegd en de toegang tot het land bemoeilijkt, waardoor expertise en deskundigheid nog steeds deels alleen op afstand beschikbaar is.</p>

Programma Aardgasvrije Wijken (65)	VII	<p>Wij bevelen de minister van BZK aan om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het programma te evalueren, breder dan alleen op het lerend vermogen, en de gevonden zwakheden op te lossen; • samen met de andere deelnemende partijen de doelen, beleidsinstrumenten, het financieringsinstrument en de monitoring met elkaar in overeenstemming te brengen; • de doelen en leervragen te concretiseren. Daarbij moeten de rollen en taken van de minister van BZK en andere partijen duidelijk worden. De minister moet monitoring opzetten die de kwantitatieve resultaten meet; • veranderingen en verschuivingen in de doelen van het beleid tijdig en volledig aan het parlement te melden en het parlement mee te nemen in de inzichten die gaandeweg ontstaan.	<p>Het plan voor monitoring, waar de evaluatie het slotstuk van is, “Georganiseerd Leren; Plan van Aanpak Monitoring en Evaluatie Programma Aardgasvrije Wijken” heb ik 26 juni 2020 aan uw Kamer aangeboden (nr. 32847-673). Jaarlijks wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van het PAW en in het bijzonder over de proeftuinen en het Kennis- en Leerprogramma. In de voortgangsbrief over het PAW van 23 januari 2020 (nr. 32847-587) heb ik uw Kamer toegezegd de evaluatie van de tweede ronde proeftuinen aan de Kamer te sturen voordat de derde ronde wordt uitgevraagd. In mijn brief van 30 juni 2020 geef ik mijn appreciatie van de gewijzigde motie van het lid Koerhuis waarin gevraagd wordt op korte termijn een tussentijdse evaluatie uit te voeren van het programma aardgasvrije wijken, en het programma aan te passen gebaseerd op de kritiek van de Algemene Rekenkamer en de resultaten van de evaluatie als die daarvoor aanleiding geeft. Ik heb aangegeven een tussentijdse evaluatie uit te voeren waarbij ik rekening zal houden met de bevindingen van de Algemene Rekenkamer. Deze evaluatie is inmiddels gestart. Ik zal uw Kamer hierover begin oktober 2020 berichten.</p>
------------------------------------	-----	--	--